

առկն ՏնտգՏնտ ընդարձակելով իրենց աշխարհակալութիւնը Տարունէն իրենց նախին ընափուն թեան վայելչն սկսելով Քուէէն ու Վարէ վրայաւ մինչեւ Վլաաաւ, եւ Նշար Բ. ի տամանակ ալ արաբացի խալիֆաներէն իբրեւ թագաւոր ճանչցուեան: Հայաստանի քաղաքական իշխանութեան ճշման զարմանալի եղանակաւ Բագրատունեաց ձեռքն անցնիլը, որ ՏնտգՏնտ եւ աւելի անոնց մտաւորական առաւելութեամբը քան բունութեամբ ի գլուխ ելաւ, ապացոյց մըն է, որ Հայեւրը շատոնց արդէն իրենց իշխանութիւնը կորսնցընուցած էին: Եւ արդարեւ ազգային իշխանական ցեղերն առանց արտաքոյ կարգի ստասնեղուցի զիպուածոց՝ քաղաքական ասպարիզէն աներեւելով ճացան:

Շատ հաւանական է որ Բազմադասակարգ իշխանությունների հասնելէն ետքն իրենց նախնի սերունդը յիշելով՝ առանց անկանաեելու իրենց քրիստոնեայի իշխան ըլլալէն, չէրէջ հետ համակրանք էին եւ անոնց շնորհատան գաղթելուն մեծապէս նպաստ մատուցին: Եւ պատմութի մէ եւ Դ. դարուն կեսին՝ քրիստոնէից անհամաձի հալածանաց տամանակն չկայատարան, երբեմն-դեռ մէջ միայն՝ երբ այս քաղաքը կործանեցաւ, 30,000 տուն հրեայ եղած ըլլաւ: Նոյնպէս Վա՛ 10,000, Նախի՛վա՛ն՝ 16,000, Արքա՛շա՛ն՝ 9,000: Գրեթէ 70,000 ընտանիք միեւնորդ տամանակ նախի՛վան ըսնի գաղթելու հարկադրեցան՝

Ամենական գաղթականությունը չափ կա-
րելու է նաև ուրիշ ցեղի միայլ Հայաստան գաղ-
թելը: Բայտ Հայ պատմագրաց երկրորդ Ասա-
նեան թագաւորին Հողոյն Ա. Ժամանակ (240) ի
մ. 271 ի մէջ, Թ. չ) չենացի նշանաւոր իշխան
միւր կողմակիցներով Տորեղբորը Աբեթ-Բա-
հաբ իշխանին դաւաճանութենէն փախելով
Հայաստան կը գաղթէ: Թէ Հոս բուն չենացի
ն. կամ Բարձր կիսոր ցեղերէն մէկուն վրայ չէ-
խոսքն եւ չենք մտնար պակէ Հասկընալ: յայտ
յանգիման է, քան զի չենացիք շատ ետքերն
Արեւմտից Հոս Հայորդակցութեան մէջ մասն:
Հայ աւանգը ի իւրն պիտ ինգրական տոհմը Եւ-
ֆիւսիսի կ'անունէն, եւ կը ստոր յարարելու
էն եւ Աբեթի բնական, կը Հոս ստոր յարարելու

¹ Հայաստան, երբեք չէր զարթոնում, և ստալինյան բերդերն, ըստ այն առաքելիկ բաժանի, բլուրները, լեռները, ջրերը, չէին հանգում Ռ. Գումակ-Յիվի առկնը, և չէին բերել շագանակեղ կերակուր, լիան ջր։ Բուլգարները շատ ապահով էին իրենցով, քոր չէր հնչեցնել յառակ ընթերցի Բլազով որ թեր պալ պատմությունը պատմությանը հասնի մասերը շատ եմ արժեք ունի ազգային պատմությանը խոստովանելով, որ Կոմունիզմը չէր հանգում իր թուրքերին, և չէին արտոնում իրենց առաջնապետի Կոմունիզմը ամբողջությամբ զորքան ինչ, քան իրենց ամեն ինչով։

Թեան մէջ էին: Վերջինի պատմագիրն ալ
Մամիկոնեանց վրայ խօսած ժամանակ զիրենք միշտ
Տարբերեալ կ'անուանէ:

Երրորդ գարունը մեջերը յետ Գրիստոսի՝
Մամիկոնեանք պնշակ բազմաճյատ եւ զորացած
էին, որ Հռոմայեցիներէ թիփունք գտած Տրե-
պան Բ. Նայ թագաւորին կրցան օգնել՝ Հայոց
պետութիւնը Սասանեանցմէ ազատելու համար։
Մահաւն՝ Մամիկոնեան ցեղին գլուխն՝ իւր հաւա-
տարութեան հատար ժառանգեց Տարոն գաւա-
ռը, ուր երբեմն հաստատուած էին Հայկաթ թո-
ռուներ եւ ետքէն Սասանաւարպ ու Համառայոյ թո-
ռուներն՝ առաջին Արծրունիք ու Բագրատունիքը։
Յաջորդ թագաւորներու ժամանակն ալ Մամի-
կոնեանք Հայական թագաւորութեան միշտ նե-
ցուկ եղան իրենց հաւատարմութեամբն՝ քաջու-
թեամբն եւ ուրիշ առաքիւնութեամբք, եւ ամէն
ժամանակ քաջ հանդիսացան Հայրենեաց հա-
մար։ Մտազորութեան արժանի է, որ Հ. Ինջինեան
արդի ծանօթ աշխատհագիրն Հայոցը՝ Մահմեդե-
հուրիք ցեղին մէջ Մամիկոնեանց վերջին մնա-
ցորդները որ նշանակէ։

($\mathbb{Z} = \mathbb{Z} = \mathbb{Z} = \mathbb{Z}$)

3. 8. 19.

4 2 4 4 2

ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԻՄՆԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՔ 1887 ՅԱՐԻԱԾ

Ա. ՀԱՅԵՐԷՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՔ

($\mathbb{Z} = \mathbb{R} = \mathbb{C}$)

76. ՄՈՒՐԱՏԵՆՆ ԵՂԻԱԶԱՐ — Գործնական քե-
րականութիւն ֆրանսերէն լեզուի, Բ. Տպգր., Կոստ.
Այսիւ, 1887 :

77. ՅԱՐՈՒԹԻԿՆԵԱՆՑ ՄՐԱՊԻՈՆ — Հասարակութեան դատաստանին Պետերբուրգից սեղանակուած երկու թղթակցութիւնների առթիւ ոչ ստիպողական թաղապրութիւններ, Թիֆլիս, 1887: Տպ. Մարտիրոսեանցի:

78. ՅՈՎԱԿԻՄԵՆԸ ԳԱՐԵԳՈՆ ԶԷՆՅ. Յ. — Պար.
տաճանապետ թիւն կամ ճանաչումն պարտուց. Երաստ.
Պոլիս, 1887:

79. Յովհաննես Ս. — Կրթական գործ, Կոստ.
Պոլիս, 1887:

[ՀԱՆՈՒՄ. ՄԷ, 1887, Թ. 37:]

Մովսէս Խորենացիի եւ հին հայկական վէպ, (Թրգմ.)
Թիֆլիս, 1867: Տպ. Յ. Մարտիրոսեանցի: Գին՝ 50 կոպ.

81. ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵՅԱՆՑ ԵՈՎՀԱՆՆԵՄ — Բանա-
ստեղծութիւններ, Մօսկուա, 1887: Տպ. Հէրբէկի: Գին՝
60 կոպ.

[Հանդես. ԿԼ-՝, 1887, թ. 64: ԱԿԻ-Դ, 1887, թ. 10, Բ. Բաժնի: ԱԿ-Գ-Լ, 1887, թ. 45: ԱԿ-Ի-Կ, 1887, թ. 1154.]

82. ՅՈՎՍԵՓԵԱՆ Դ. ՔԶՅ, ԵԽՄԱԿԱՐ ԵԿՄԱԼԵԱՆ
— Քնարիկ մանկական, Պետերբուրգ, 1887: Տպ. Սկո-
րսիսդովի: Գ.հն 2 բն.:

[Քաղաք. Կէտ, 1887, թ. 31: Արաբաք, 1887,
թ. 31]

83. ՆԱՀԱՐԻՆԱՆ Թ. — Համառոտ քերականութիւն աշխարհիկ լեզուի, Գ. և Դ. տարիներէ համար կազմած, Թիֆլիս, 1887: Գին՝ 20 կոպ.:

84. ՆՈՐ ԴՆՐ, Օրաթիւրէն լայնական, Դ. Տաւրի, Թիֆլիս, 1887:

85. ՇԱՀՈՒՈՒՄԱՆՆԱՆ Գ. — Ոսկի բզէզ. Թիֆլիս, 1887: [ՀԱՅԿՈՒՄ. ՄԱՒ, 1887, Թ. 61: Նոյ Դոյ, 1887, Թ. 115—117.]

86. ՇԱՐԺՈՒՄ ԳՐՈՒՄԱՆ ՆԻ ԽՄԱՍՏԱՅԱՐԱՐԱՄԱՆ, Ամսաթիւրէն, Ե. Տարի, Կոստ. Պոլիս, 1887:

87. ՈՐ ՄԱՆԻՆԱՆՆԱՆ, Հաղաթիւրէն, Ա. Տաւրի, Կոստ. Պոլիս, 1887:

88. ՈՍԿԱՆ Ե. — Դաստիարակութիւն, Ա. Կըրթական վիճակ մեր, Բ. Հայ վարժիչ և վարժարանք, Կոստ. Պոլիս, 1887:

89. ՈՍԿԱՆ Ա. ՆՈՒՄՅԱՄԱՆ — Առնեւն Բառարան հայերէնէ և զարգեցիկ, ի պէտս աղագային վարժարանաց, Կոստ. Պոլիս, 1887: Տպ. Ն. Պրոպէրանի:

90. ՈՒՍԱՆՈՂԱԿ ՊԵՏԵՐԱՌՈՒՐԻՍ — 1. Ուրիշէ գերեզմանի վայոյ առանց արտասուելի լայ ին լինում:

2. Բոլորք առաջակալում:

3. Ժաննա Ս. Արք. Գաղղիայի ազատող:

4. Դեղաւ: Տարաւ պատմանք:

5. Դիւնիս:

6. Վիշէմ Եղև. Վ. Օտարագործուց, — Վ. Էդու. Ս. Պետերբուրգ, 1887: Տպ. Սկրիպոնով:

Իւրաքանչիւր տարի Գին՝ 5 կոպ.:

[ՀԱՅԿՈՒՄ. ՄԱՒ, 1887, Թ. 72: Նոյ Դոյ, 1887, Թ. 101, 132: ԱՄԷԻՄ, Թ. 10, Բ. Բաթիւն:]

91. ՉՈՒՄԵՆԱՆ ՄԻՐՈՏԻՉ Ե. — Դասագիրք աղագային դաստիարակեան Հայոց. Կիւտայի Լիպկայ միջնէն Թուրքիան բերատար, 1887: Գ. Տպգր. Կոստ. Պոլիս, 1887:

92. ՊԱՂԱՍԱՐԱՆՆԱՆ Գ. — Բանալի Անգլիերէն լեզուի, Մասն Բ. Կոստ. Պոլիս, 1887: Տպ. Գ. Պաշտատարան, Գին՝ 10 դր.

93. ՊԱՍՏԱՆԱՆ Ա. — Թաղմայի Ամբուսեայ Պատմութիւն Տանի Ամբուսեայ, Բ. Տպգր. Ս. Պետերբուրգ, 1887: Տպ. Անգլիագիրք:

94. ՊԱՍՏԱՆ, Հաղաթիւրէն, Ա. Տարի, Կոստ. Պոլիս, 1887:

95. ՊԱՍՏՈՒԹՈՒՆ ԿԱՅՈՑ, Համառոտ, յորինեց Մ. Մամուրեան, ՉՊ. Անիս, 1887: Տպ. Մուսուրեան:

96. ՊԵՐՊԵՐԻՆԱՆ ՀԱՄԱՐԱՐՈՂՈՒՄ — Տարիք հանրահայտ, Կոստ. Պոլիս, 1887: Գին՝ 10 դր.:

[ՀԱՅԿՈՒՄ. ԱՄԷԻՄ, 1887, Թ. 1032:]

97. ՊԵՐՊԵՐԻՆԱՆ ՆԵՄԱՆ — Թուրքաւոր, Հոյ. Դ. Բ. Տպգր. Կոստ. Պոլիս, 1887: Տպ. Պերպերանի:

98. ՊՕՂԱՍՏԱՆ Բ. Մ. — Գարնական նոր քերականութիւն ֆրանսերէն լեզուի, Կոստ. Պոլիս, 1887: Գին՝ 7 դր.:

99. ՊՕՂԱՍՏԱՆ Բ. Մ. — Ժիւլի Վէրնի Ուղեւորութիւն շուրջ գլոխմով (թրգմ.) Կոստ. Պոլիս, 1887: Հանդէս Անիսի օրագրի:

100. ՍԱՐԳՍԵՆԱՆ Հ. ԱՐԱՐԱՆ, Հանդիմանութիւն Թիֆլիսի Մ. յորինող. Կոստ. Պոլիս, 1887: Գին՝ 10 դր.:

101. ՍԱՐԳՍԵՆԱՆ Հ. ԱՐԱՐԱՆ, Հանդիմանութիւն Թիֆլիսի Մ. յորինող. Կոստ. Պոլիս, 1887: Գին՝ 10 դր.:

102. ՎԱՐՎԱՐԱՆ, Կամ Ժիւլ. Գարն. Վէրնի Երկրագնաց Ս. խաչատուր: Թիֆլիս, 1887: Տպ. Ե. Մարտիրոսեան:

103. ՎԵՆԱՊԵՏԵՆԱՆ ՍՏԵՓԱՆՈՒՄ — Գուռապ Վապ (թրգմ.) Ալեքսանդրով, 1887: Տպ. Գ. Սահայանի, Գին՝ 80 կոպ.:

104. ՏԵՐԵՆԱՆՈՒՆ ԵՆ ՀԱՄԱՐԱՆՈՒՆՈՒՆ Աղագային վարժարանի ՉՊ. Անիս, 1885 Եւր. 22 էն մինչև 1887 Օգոստ. 19: ՉՊ. Անիս, 1887:

105. ՏԵՐ-ՂԵՆՈՒՆՆԱՆ Ն. — Մայրենի լեզուի քերականութեան տարբեր, Ա. Մաս, Բ. Տպգր., 1887: Տպ. Մարտիրոսեան:

[ՀԱՅԿՈՒՄ. ՄԱՒ, 1887, Թ. 134: ԱՄԷԻՄ, 1887, Թ. 12, Բ. Բաթիւն:]

106. ՏԵՐ-ՅՈՂԱՆՆԱՆ ՊԵՏՐՈՍ — Անգլ. գրչու. (թրգմ.), Հուլի, 1887: Գին՝ 50 կոպ.:

[ՀԱՅԿՈՒՄ. ՄԱՒ, 1887, Թ. 4:]

107. ՏԵՐ-ՍԱՐԳՍԵՆԱՆ Մ. — Դասագիրք գծագրութեան, Բ. Տպգր. Ալեքսանդրով, 1887: Տպ. Գ. Սահայանի, Գին՝ 50 կոպ.:

108. ՏԵՐ-ՍԱՐԳՍԵՆԱՆ Մ. — Գերբի Ստեֆան (թրգմ.), Հուլի, 1887: Գին՝ 20 կոպ.:

109. ՏԵՐԵՆ, Ամսաթիւրէն, Ա. Տարի, Կոստ. Պոլիս, 1887:

110. ՐԱՓՓԻ — Կայեր, Բ. Հոյ, Թիֆլիս, 1887: Գին՝ 2 դր.:

[ՀԱՅԿՈՒՄ. ԱՄԷԻՄ, 1887, Թ. 8, Բ. Բաթիւն:]

111. ՅՈՒՅԱՆ Գրքի տպագրելոյ ի վէճեակի, Բ. Տպ. Ս. Պաշտարան, 1887:

112. ՓԱՆԱԿՏԵՆԱՆ Ե. Գ. — Տեղագրութիւն, Կոստ. Պոլիս, 1887:

113. ՓԱՆԱԿՏԵՆԱՆ Ե. Գ. — Դասագիրք տալանի դասագիրք աշխարհագրութեան, Կ. Պոլիս, 1887:

114. ՓՈՒՆԱՆԱՆ ՏԻՐԱՆ — Խրեման Հայերի, Թիֆլիս, 1887: Գին՝ 40 կոպ.:

[ՀԱՅԿՈՒՄ. ՄԱՒ, 1887, Թ. 135:]

115. ՓՈՒՆԱՆ, Հաղաթիւրէն, Ի. Տարի, Կոստ. Պոլիս, 1887:

116. ՔԱՄԱՆԱՆ ԱՐԱՐԱՆ — Ինքնալի վէճ (թրգմ.), Թիֆլիս, 1887: Տպ. Ռոստոմով:

[ՀԱՅԿՈՒՄ. ՄԱՒ, 1887, Թ. 105: ԱՄԷԻՄ, 1887, Թ. 36: Նոյ Դոյ, 1887, Թ. 156:]

117. ՔԱՄԱՆԱՆ ԱՐԱՐԱՆ, Տեւ. Երեմիական: 118. ՔԻՏԻՐԱՆ Տ. ԽՈՐԻՆ ԸՆԵՑ. — Հայերէն լեզու կամ երկրորդ զինք աղագայ, Կոստ. Պոլիս, 1887: Գին՝ 3 դր.:

119—122 ՕՐԱՅՈՒՆԱՆ Ս. Փ. Հիւանդանոցի ընդարձակ և համառոտ, (Կոստ. Պոլիս) Վէճեակի, Ինքնալի և Տեւ. Արաքսանի, (Ռոստով) 1887:

(Հարաւորութիւն)

ՄԱՅԵՆԱԹՍԱԿԱՆ

ՀԱՄԱՐԱՆՈՑ ՊԱՏՈՒԹՈՒՆ ՀԱՅՈՑ

մինչև մեր օրերը:

Յօրինեց Մ. Մամուրեան, ՉՊ. Անիս, 1887:

Տպ. Մամուրեան:

Պր. Մամուրեանի ինչպէս ինքնին զգրքի սկիզբը ևր ծանուցանէ, քաղած է այս գործին իւր եռահայտ ընդհանուր Պատմութիւն, և իրեն քաղաքի դաս Տրատարական է ի գիրքութիւն ուսանողաց: Դասագրքի Տրատարականը անշուշտ այն արժանութիւն ևր միայն, (զորն պէտք էն միայն) թէ հարկ է «մանկոյն զիտութեան զարգացման նպատակ մատենանի ի լոյս բնծայել» Այս շարժանքի մէջ անհրաժեշտ էր անհրաժեշտ ևր քաղաքի, իսկ մեր Հայ ազգին դասագրքի նկատմամբ ըստ մասին միայն կրնանք զայս հաստատել: — Այս համառոտ տեսութիւն կ'առաջնորդէ Պր. Մամուրեանի այն Տրատարականութեան վայ զարժնելու մեր մասագրութիւն: Մամուրեան իրեն քաղաքի Տրատարականը ծանօթ է Հայ Տրատարական և